

BAKA L. PATRIK

Hej, Dunáról fúj a szél...

Pintér Bence – Pintér Máté: *A szivarhajó utolsó útja*

1 TRENKA Csaba
Gábor, *Egyenlítői
Magyar Afrika*,
Agave Könyvek,
Budapest, 2010.;
Uő., *Place Rimbaud*,
Syllabux
Könyvkiadó,
Budapest, 2013.

2 GÁSPÁR András,
Ezüst félhold blues,
Tuan, Budapest,
2007.

3 LÁSZLÓ Zoltán,
Nagate, Delta
Vision, Budapest,
2005.; Uő., *Nulla
pont*, Metropolis
Media, Budapest,
2009.

4 LAKATOS István,
Dobozváros,
Magvető
Könyvkiadó,
Budapest, 2011.;
Uő., *Óraverzum*,
Magvető
Könyvkiadó,
Budapest, 2014.

„Csokonayból egy szál, és minden gondja elszáll!”
A Csokonay cigaretta reklámszlogenje

„A Duna valami egészen különlegeset jelképez a dunaiaknak. A folyó szimbolizálja a különböző nyelvű és kultúrájú népek egyetértését és békés együttműködését. A Duna a Konföderáció ütőere. Amíg víz folyik ebben a mederben, addig fennáll a népeknek ezen dicső szövetsége, ami Európa szívében kötöttet, és véres harcok árán maradt fenn az utóbbi évtizedekben.”
Sir Spencer Heath: *Danubian Confederation*, befejező sorok, 1877.

Ha sorra vesszük a populáris irodalom zsánereit és szubzsánereit, azt az örömteli jelenséget tapasztalhatjuk, hogy az egyes irányzatokhoz tartozó szerzők közt egyre-másra bukkannak fel magyar alkotók is. Számunkra most két, egymáshoz szorosan kapcsolódó műfaj illetve alműfaj, az alternatív történelem és a steampunk lesz a fontos. Előbbinél, magyar vonalon Trenka Csaba Gábor¹ illetve Gáspár András² munkáit kell feltétlenül megemlíteni, az utóbbihoz tarozók közül pedig László Zoltán³ és Lakatos István⁴ köteteinek recepciója a legpozitívabb. A közelmúlt könyvtermését vizsgálva azonban sok – elsősorban online⁵ – fórumon találkozhattunk a fiatal szerzőpáros, Pintér Bence és Pintér Máté kooperációjából fogant regénnyel, *A szivarhajó utolsó útjával*⁶ is, melyre a kiadó általi ifjúsági kalandregényként való meghatározáson túl alternatív történelmi és steampunk szöveggként is hivatkoznak. Az opus fogadtatása mindazonáltal korántsem egységes, s előreláthatóan a jelen szöveg sem fogja enyhíteni ezt a megosztottságot, a sikeres megoldásokon túl ugyanis a hiányosságokra is fokozottan odafigyelünk majd. Előbb azonban lássuk a történet gerincét, hogy az alapvető „hol?”, „honnét?”, „hová?” és „miért?” kérdésekre is kapjunk néhány felületes választ.

A regény divergáló⁷ pontja egy hadtechnológiai áttörés, ami a Buda-Ganz Művekhez kötődik: az 1848-49-es szabadságharc évei alatt a felkelő magyaroknak sikerül kifejleszteniük egy golyószórót, ami behozhatatlan előnyt jelent számukra, nem is csak az osztrákok, de a cári intervenciók csapatok ellenében is. A Duklai-hágónál az új fejlesztésnek köszönhetően az oroszok nem képesek áttörni, s a többi elnyomott, birodalmi nemzettel kiegészülve 1849-től a magyarok egy csatát sem vesztenek – megnyerik a szabadságharcot.

Az oroszok rendezett hadoszlopban keltek át a [Duklai-]hágón: lovasság, gyalogság, tüzérség – mutatott a három oszlopban és több sorban egymás után helyezett érmékre, aztán felállított egy kétsornyi mélységű vonalat is. – Guyon tábornok itt sorakoztatta fel tüzérségét, keresztben az úton, szemben a támadó muszkákkal, két oldalra pedig a lovasságot rendelte. / Kossuth ekkor felnézett. / – Nem igazán jó haditerv, és ezt az oroszok is így gondolták. Viszont ők nem tudtak a Buda-Ganz gyár golyószóróiról. A csata percek alatt eldőlt. – Kezével elkezdte tolni előre az orosz hadoszlopot, és folyamatosan levette az első sorokat. – Ezek haltak meg, de Paszkevicz csak küldte előre a hadosztályait. Végül a lovasság bekerítette a maradék csapatokat oldalról, a gyalogság pedig szemből intézett szuronyrohamot. Az orosz intervenció sereg fél óra alatt megsemmisült, és Paszkevicz fogságba került. (21.)

Ezt követően Ferenc József önkéntes száműzetésbe vonul – a cári sereg sorsából okulva más uralkodó meg sem kísérelti visszaállítani a Habsburgok hatalmát –, s az egykori birodalom helyén, más kisállamokkal kiegészülve pedig egy új ország, a Duna-menti Konföderáció jön létre, Kossuth Lajos vezetésével.

A regény története a nagy változáshoz képest negyven esztendővel később, 1888-ban játszódik, főhőse pedig a kvázi ügynöki szerepben felbukkanó Kossuth Csaba, az immár háttérbe vonult exelnök huszártiszt-unokája, aki a külső és belső ellenségek által szorongatott államalakulat legújabb hadi fejlesztésére vonatkozó információkat hivatott eljuttatni Pest-Budáról a konföderáció aktuális fővárosába – nincs állandó centrum, a vezetés két évente az egyes társállamok központjaiba vándorol át, ezzel is szimbolizálva az egyenlőséget –, Belgrádba. A levelet azonban egy rajtaütés során ellopják, s a szálak a titokzatos főellenséghez, Árnyhoz vezetnek, akinek nemcsak Magyarország első s egyben utolsó miniszterelnökének, Batthyány Lajosnak a vére szárad a kezén (Vö. 222.), de az egyre erősödő szerb szeparatistákkal karöltve az a célja, hogy elpusztítsa a köztársaságot. Az ifjú Kossuthot – akinek vissza kell szereznie a titkos fejlesztésre, a hadi szivarhajóra vonatkozó iratokat, és meg kell akadályoznia, hogy Árny a saját fegyverével zúzza szét az államalakulatot – politikai barátok és nők hármassága kíséri, ám a siker hajszálon függ, hiszen a gonosz mesterkedése mindenhová beférkőzött, akár egy mételey.

A *szivarhajó utolsó útjának* kétségkívül a világépítés a legfőbb erénye, s ez még akkor is igaz, ha az alternatív világ létrejöttéért felelős törésponttal igen komoly gondok akadnak. Noha a golyószóró mint (had)technológiai fejlesztés rokonságot állít William Gibson és Bruce Sterling közös művével, *A gépezettel*⁸ – ahol az 1800-as évek első felében sikerül felfedezni a gőzhajtású számítógépet, ami százötven évvel korábbra helyezi az információtechnológiai forradalmat –, a két divergáló pont közt azonban van egy jókora különbség. A gőzhajtású számítógép sikeres tervezete

5 Ajánlható olvasónaplók: <http://sfmag.hu/2013/01/15/a-szivarhajó-utolso-utja/>; http://moszat.eu/Pinter_es_Pinter_A_szivarhajó-utolso-utja/; <http://www.ekultura.hu/olvasnivalo/o/cikk/2012-10-31+15%3A00%3A00/pinter-bence-pinter-mate-a-szivarhajó-utolso-utja/>; <https://kevezzoval.wordpress.com/2013/10/27/pinter-bence-pinter-mate-a-szivarhajó-utolso-utja/>; <http://kulnaplo.blogspot.sk/2012/10/pinter-bence-pinter-mate-szivarhajó.html> (Hozzáférések: 2015. március 28.)

6 PINTÉR Bence – PINTÉR Máté, *A szivarhajó utolsó útja. Fejezetek a Duna-menti Köztársaság történetéből*, Agave Könyvek, Budapest, 2012. – A tanulmányban szereplő, eltérő tördelésű szövegrészek, s az utánuk zárójelben következő oldalszámok végig erre a kiadásra vonatkoznak; a kötetet *A szivarhajó*ként említjük. (B.L.P.)

7 Egy olyan esemény, ami a mi történelmünkben megtörténhez képest másként alakul. Lásd: Gavriel D. ROSENFELD, *Miért a kérdés, hogy „mi lett volna, ha ...?” Elmékedések az alternatív történetírás szerepéről*, ford. Szélpál Lívía, AETAS, 2007/1., 151.

8 William GIBSON – Bruce STERLING, *A gépezet*, ford. Juhász Viktor, Galaktika Fantasztikus Könyvek – Nagual Publishing, Budapest, 2005.

9 Lásd:
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/710950.stm>
(Hozzáférés: 2015. március 26.)

10 Vö.:
http://mnl.gov.hu/a_het_dokumentuma/vasagyuk_rezagyuk_200_eve_szuletett_gabor_aron.html
(Hozzáférés: 2015. március 26.)

11 Lásd:
<http://player.hu/biznisz/igy-nyerhettuk volna-meg-az-1848-49-es-szabadsagharcot/>
(Hozzáférés: 2015. március 26.)

12 Unió / Lajtán túl = iparosodott; Konföderáció / Lajtán innen = mezőgazdasági (B.L.P.)

13 A téma iránt érdeklődőknek a következő, kimagasló munkákat ajánljuk: DEMMEL József, *„Egész Szlovákia elfért egy tutajon...” Tanulmányok a 19. századi Magyarország szlovák történelméről*, Kalligram, Pozsony, 2009.; Uő., *A szlovák nemzet születése. Ludovít Štúr és a szlovák társadalom a 19. századi Magyarországon*, Kalligram, Pozsony, 2011.

ugyanis kész volt, a gép maga pedig csak azért nem jött létre, mert nem kapott kellő állami támogatást – a '90-es években megépítettek, és valóban működött!⁹ –, a '48-49-es magyar hadiiparban azonban egy golyószóró kifejlesztéséhez korántsem volt meg a kellő potenciál, hiszen az nemcsak, hogy innovációkkal nem szolgált, de éppolyan súlyos nyersanyaghiánnyal küszködött, mint amilyen élelmiszerhiánnyal maguk a honvédek.¹⁰ A fiatal szerzők meg sem kísérelték elosztani a kételyeinket; nemes egyszerűséggel csak közlik a kor szuperfegyverének létrejöttét, és semmiféle hangsúlyt nem fektetnek arra, hogy mindez mégis hogyan volt – vagy lehetett volna – lehetséges, ami nem pusztán labilissá, de egyenesen védhetetlenné teszi a szóban forgó divergáló pontot. Sőt, a *player.hu* felületén olvasható elmélgedések közt, melyek arra a kérdésre keresik a választ, hogy Kossuth-ék miként nyerhették volna meg a szabadságharcot, Pintér Bence sorai is megtalálhatók, aki a számára legkedvesebb, de egyszersmind legkevésbé esélyes variánsként említi azt, amit a könyvében végül felvázolt.¹¹ A hivatkozott cikkben többen is felvetik, hogy a magyar félnek hosszú távon még akkor sem lett volna esélye az osztrákok ellen, ha a cáriak nem avatkoznak be – az amerikai polgárháborúban küzdő északiak és déliek lehetőségeit hozták fel analógiaként, igen helyesen.¹² Felmerülhetne azonban az a kérdés is, hogy mi lett volna, ha épp a magyar fél kapott volna külső támogatást, például maguktól az oroszoktól? A Habsburg-ház trónfosztását követően igenis fennállt a lehetősége annak, hogy egy másik dinasztiát hívjanak meg az ország élére, a környező államok politikai berendezkedésére nézvést pedig egy esetleges önálló monarchia – legyen az akár alkotmányos –, szemben a köztársasággal, komolyabb jövőre számíthatott volna. Egy megkoronázott Romanov herceg értelemszerűen a mindenkori cáratyuska szövetségét is magával hozta volna, igaz, az oroszok ily „közeli barátjává” válni talán még súlyosabb bilincs lett volna, mint a Habsburgoké. A nagyhatalmi politikára nézvést érdekes alternatívát jelenthetett volna az is, ha a Habsburg-ház magyar ága kerül a trónra Ferenc József helyett... ezek a kérdések azonban már nem a két Pintér kötetének kérdései, térjünk hát vissza inkább ahhoz.

A könyv legelején megtalálható térképen, belső határkijelölésekkel a Dunai Konföderáció tizenegy tagállamát láthatjuk, melyek a következők: Bajorország, Csehország, Ausztria, Magyarország, Szlovénia, Horvátország, Bosznia, Szerbia, Erdély, Románia és Bulgária. Azon a furcsaságon túl, hogy a térkép jobb alsó sarkában Dunai Egyiptomot találjuk – a regényben csupán egy-két helyütt hivatkoznak rá, ám arról, hogy mi köze s miként került a köztársasághoz, egyetlen szó sem esik, ami még akkor is frusztráló hiányszóként hat, ha a történet lezáratlan végéből a folytatás (terve) következik is –, felmerül a kérdés, hogy a többiekhez hasonlóan Szlovákia miért nem önállósodott? Hiszen ha Bosznia és Szlovénia nemzeti mozgalmi szuverén országreszeket tudtak kiharcolni, úgy a Ludovít Štúr vezette szlovákok miért ne lettek volna képesek hasonlóra?¹³

A kérdésre, Bosznia és Szlovénia viszonylatában minden bizonnyal nem adható védhető válasz. Erdély önállósodása ezzel szemben a történelmi hagyományok felől is tartható, a két német államrész – Bajorország és Ausztria –, a két magyarral egyetemben azonban megbolygatni látszanak a tagállamok sokat hangoztatott egyenlőségét, hiszen az iménti két etnikumot vitathatatlanul nagyobb politikai hatalommal ruházzák fel. Kossuth Lajos központi szerepe a másként alakult történelem fényében magától értetődik – s ez még akkor is igaz, ha tudatosítjuk, hogy személye tovább erősíti a magyarok pozícióit –, évtizedekig tartó kvázi egyeduralma mégis kérdésessé teszi, mi okuk lett volna a kis államoknak önkaratukból a magyar vezetés alá rendelni magukat? Elvégre volt rá bármiféle garancia, hogy nem csöbörből vödörbe kerülnek?

A konföderáció – s vele az alternatív világ – létrejöttének másik, anakronisztikus problémája ugyancsak Kossuth Lajoshoz kötődik, hiszen a regény és paratextusai¹⁴ is több helyütt az ő dédelgetett álmaként hivatkoznak az államalakulatra. Mindezzel annyi a probléma, hogy noha Kossuth, Klapka és még néhány szabadságharc-vezér csakugyan felvetette „A Dunai Szövetség tervezetét,”¹⁵ ezt azonban csak 1862-ben, tizenhárom évvel a szabadságharc bukása után tették, kellő distanciából ahhoz, hogy felismerjék korábbi hibáikat. A két Pintér valóban a dokumentum egyes pontjaihoz igazította regényvilágát – vándorló főváros, a központi elvekkel összeegyeztetett, önálló alkotmányok, minden tag nyelve hivatalos nyelv stb. –, a '48-49-es Kossuth-kabinet azonban korántsem szánt önálló, kollektív jogokat Magyarország nemzetiségeinek, csupán az egyéni szabadságot biztosította, a német – és Közép-Kelet-Európában is honos – nemzeti-ségi modell helyett a francia államnemzeti felfogást helyezve előtérbe. Eszerint, aki Magyarországon él, legyen bármilyen is az anyanyelve, urambocsa', meg se tudja mukkanni az államnyelven, az illető ügyis magyar nemzetiségűnek számít. Ez az eljárás a császár karjaiba lökte azokat a (kis)nemzeteket is, akik eredendően szimpatizáltak az önállósodás gondolatával, '49-ben pedig már hiábavalóak voltak a nemzetiségek kollektív jogát és szélesebb önrendelkezését biztosító kormányzói rendeletek, hiszen akkor már egyértelmű volt, melyik lesz a győztes fél.¹⁶

Az apróbb hiányosságoktól eltekintve remekül kidolgozottak azonban a Konföderáció bel- és külpolitikai viszonyai, amelyek számos analógiát rejtenek a mi univerzumunknak, ha nem is annyira a múltjával, mint inkább a jelenével. A Duna-menti Köztársaság jórészt napjaink Európai Uniójának egy kisebb változata, igen hasonló értékekkel, társadalmi-, politikai-, gazdasági alapelvekkel. Az államnak nincsenek belső, csak külső vámjai (vö. 83.); közös külüggyel, hadüggyel és pénzüggyel rendelkezik – ez a hármas egyébként már az Osztrák-Magyar Monarchia analógiája –; a nemzeti sokszínűséget megőrizve törekszik egységre, ami által a sok apró etnikum komoly politikai befolyásra tehet szert; a közös jóhoz pedig mindenki azzal járul hozzá, amiben a legjobb – Románia: olaj; Horvátország: hajózás;

14 A kötet hátlapjának belső oldalán olvasható a két szerző szórakoztató, alternatív életrajza, amelyekkel mi bár nem foglalkozunk, mégis hatványozottan és egyszersmind önreflexíven irányítják rá a figyelmet a szöveg által képviselt irányzatra.

15 A tervezet teljes szövegét lásd: <http://mek.niif.hu/04800/04882/html/szabadku0178.html> (Hozzáférés: 2015. március 26.)

16 Magyarország 1848-49-es nemzeti-ségi viszonyai kapcsán lásd: Szász Zoltán, *A nemzeti-ségek és az 1848-as magyar forradalom, Történelmi Szemle*, 1998., 3-4. sz., 193–202.

17 „Abolicionisták / (latin), a) az észak-amerikai Egyesült-Államokban azok, kik a rabszolgaság eltörlésén fáradoztak; b) a büntetőjogban a halálbüntetés ellenei. / Forrás: Pallas Nagylexikon” – <http://www.kislexikon.hu/abolicionistak.html> (Hozzáférés: 2015. március 27.)

Erdély: bányászat; Ausztria és Csehország: ipar; Magyarország: mezőgazdaság (vö. 96.; 186.; 196.). A *szivarhajó* világában ez a közép-kelet-európai államalakulat az arisztokratikus monarchiák ellentétpárja; az egyenlőségen alapuló köztársaság, melynek lényegében nincs párja a világon! Ez utóbbi kijelentésnek két jelentős változás az oka: Franciaország és Spanyolország egy államot alkot, Francia-Spanyol Császárság néven, melynek kezdetei talán egészen a spanyol örökösödési háborúig (1701–1714) nyúlnak vissza, melynek végeredményeként a francia félnek meglehet, a perszonáluniót és/vagy a két állam egyesítését is sikerült elérnie. Esélyesebb azonban, hogy a nagy francia forradalom után hatalomra került Napóleon egyesítette a két államot, III. Napóleon viszont semmiképp sem veszíthette el a mi világunkból ismert porosz-francia háborút (1870–1871) – ha „odaát” egyáltalán volt ilyen –, és megőrizte trónját; országa monarchia maradt. A francia-spanyolok nagyhatalmi státusza hozza a másik jelentős változást is, mégpedig azt, hogy az önálló Dél az ő támogatásukkal győzte le Északot az amerikai polgárháborúban. Olyan, hogy Amerikai Egyesült Államok, az általunk ismert formában tehát a regény világában nem létezik, hanem van egy polgári, iparosodott Észak és egy rabszolgatartó Dél (vö. 26.; 29–30.). A dunaiak elvben bár az északiakat támogatták, érdemleges segítséget nem nyújtottak, a két amerikai állam közt továbbra is fennálló viszályban azonban – melynek a rabszolgatartáshoz fűződő eltérő viszonyulás az alapja – a kelet-közép-európai köztársaság fontos szövetségese az abolicionista¹⁷ északiaknak. A regény jelenében a Dunai Konföderáció az afroamerikaiak elsősorú menekülési bázisát jelenti.

– És a négrusok? / – Őket a kikötőkből egyenesen a menekülttáborokba viszik, ahol hamar kapnak letelepedési engedélyt. Munkaerőhiány van. (126.)

A Duna-menti Köztársaság tehát a polgári szabadság és egyenlőség bástyája, ami már csak a társadalmi és politikai berendezkedéséből adódóan is szembekerülne a környező monarchiákkal, ezt az ellentétet azonban tovább fokozza, hogy megalakulása után a konföderáció sorra vívta háborúit a három császárral, alapvetően azért, hogy az azok jogára alatt sínylődő nemzetek egyenrangú szabadságát biztosítsa – persze saját határain belül.

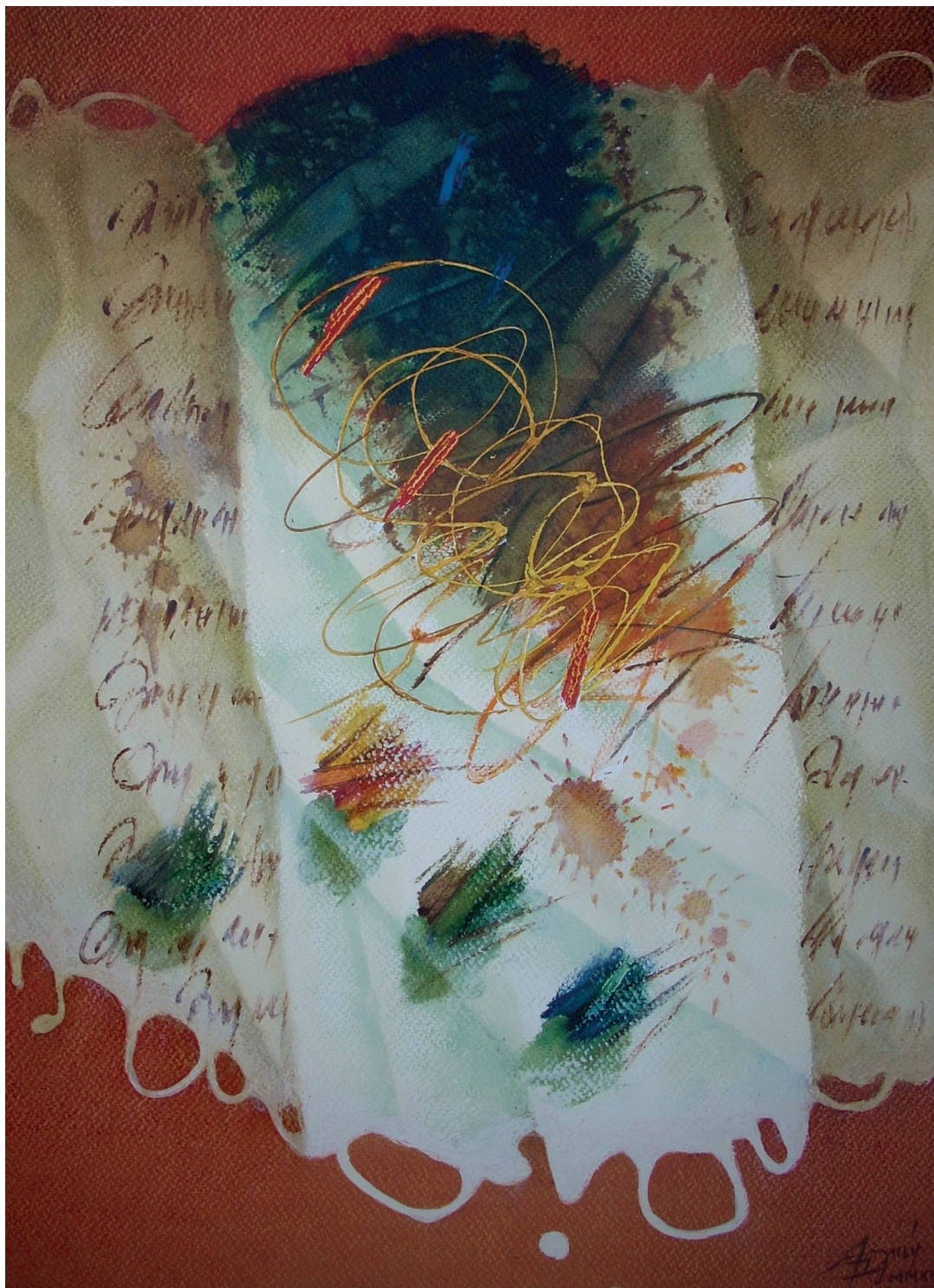
Korai éveiben a Konföderáció az oroszok kiverése és a Habsburgok bukása után mind a három országgal hadat viselt. Először a francia intervenció hadsereget verte szét Itáliában, aztán a lengyel forradalom nyomán avatkozott bele a cári ügyeibe, a szultánnal pedig a balkáni országok függetlenedése és Konföderációba való belépése révén került konfliktusba. Azóta mindegyik trónon uralkodóváltás történt, de a cél nem változott: a Konföderáció összezúzása, bármi áron. (28.)

A mi univerzumunkból ismert, vagy azokhoz hasonló szövetségek is sorra köttetnek. A három koronás fő egy oldalra kerülése egyértel-

mű, amíg azonban „ideát” az osztrák-magyar császár, a német császár és az orosz cár került egy térfélre, és szövetségüket 1881-ben újították meg, *A szivarhajó* világában 1883-ban kötetik meg a szerződés, az orosz uralkodó hadtársai pedig az oszmán szultán és a francia-spanyol császár lesznek. A nálunk kettős szövetségként ismert, 1879-es megállapodás, amelyet az Osztrák–Magyar Monarchia és a Német Birodalom vezetői írtak alá, „odaát” tágabb keretet nyer: a Dunai Konföderáció és az Észak-német Szövetség társulása Lengyelországgal és Olaszországgal bővül ki. A kötetben végig ott kísért a háború réme, a sikerükben kételkedő központi államoknak azonban *A szivarhajó* univerzumában sokkal komolyabbak az esélyeik, mint amilyenek az első világháborús központi hatalmaknak voltak, főként, ha Nagy-Britannia feltételezhető függetlenségével számolunk, és a technológiailag túlfejlett Közép-Európával a mindenkor elmaradott Oroszországot, az „Európa beteg emberének” számító Oszmán Birodalmat és a Francia-Spanyol Császárság ugyancsak hátul kullogó ibériai országrészét állítjuk szembe.

A négy központi állam közös külpolitikájának legjelentősebb befolyásolója a vének tanácsaként is emlegetett politikai testület, ahová a jelentősebb közéleti szerepet vállalni már nem kívánó neves politikusok kerülnek. Kossuth mellett itt találjuk Bismarckot, Garibaldit, Bemet, Görgeyt, s ide tartozott a néhai Batthyány Lajos/Louis is (vö. 24.).

Magának a Konföderációnak a Szövetségi Gyűlés a fő irányítószerve, ami a mi parlamentjeinknek felel meg, s ami – mint arról fentebb már szó esett –, kétévente vándorol az egyes társországok fővárosai közt. A regény jelenében ez a folyamatos költözködés jelenti az egyik fontos politikai konfliktusforrást, a három párt ugyanis eltérően viszonyul e hagyományhoz. Noha mindhárom mozgalom elismeri annak súlyos anyagi vonzatát, a negyven éve hatalmon levő, centralista Egységpárt képviselői nem csak azt szorgalmazzák, hogy a Szövetségi Gyűlés biztonsága érdekében helyezték központi vezetés alá az egyes fővárosokat, de hajlamosnak mutatkoznak arra is, hogy egy állandó fővárost jelöljenek ki. Az ellenzékét jelentő, konföderalista polgári demokraták az egyes társállamok függetlenségének megnyirbálását látják az egységpártiak terveiben. Az előbbieken ezen felül pacifisták – úgy vélik, a környező monarchiákkal elkerülhető a háború –, az utóbbiak pedig defenzív-milicisták – a császárságok jelentette veszélyt megelőző csapással kívánnák eloszlatni, igaz, véleményüket csak zárt falak közt hangoztatják; titkon néhány egységpárti képviselő is támogatja nézeteiket. A harmadik politikai párt, a liberálisok vannak jelen a legjelentéktelenebbekként, ami abból adódik, hogy mindig vagy az egyik, vagy pedig a másik nagy csoport törvénytervezeteit támogatják, jórészt azonban a kormánypárthoz igazodnak. A polgári demokraták az egységpártiakhoz képest mindenképp radikálisabbak, és ha az utóbbiakra konzervatív jobboldalakként tekintünk, úgy rájuk baloldaliakként kellene (vö. 19–24.). Az önmaga jelentőségét is előszeretettel hangsúlyozó politikai vezetés

szimpatikus és valóság-ízű kritikáját adja az a süket, a vak és a néma majom hármását játékba hozó, szúrós pamflet, amelyet a regényvilág császárpárti Széchenyi Istvánjának tulajdonítanak:

Az Egységpárt a rölap szerint nem több mint „süketek gyülekezete, akik nem hallják sem a nép, sem a kor szavát”, a liberálisok „pusztán néma bábok, kik lelkesen bólogatnak, amint megszólal a kormány gyomrát bántó szél halk jajsza”, a polgári demokraták pedig „vakok, mert nem látják, hogy minden felszólalásuk köznevetség tárgya s hogy senki nem kér belőlük.” (20.)

A Szövetségi Gyűlés képviselőinek „látképe” ugyanolyan tarka, mint az országaiké, a politikusok ugyanis jellemzően népviseletben ülnek a gyűléseken. A nacionalizmus azonban lényegében ennyiben van jelen a parlamentben; nyelvek sokaságán hangzanak el az egyes felszólalások, az elnök, Emmerich Sachsen zsidó származású, s az „egység a sokszínűségben” elv éppúgy mindenki sajátja, mint ahogy a mindenkori szeparatista törekvéseket is mindannyian ellenzik. Igazi, humánus, dunai... európai felfogás ez, melynek himnuszául éppolyan helyesen tették meg a *Föltámadott a tenger-t*, mint ahogy a mi Európai Unióknak is a sajátját.

A világepítés szempontjából, noha a történetnek nagyobb része játszódik Belgrádban, Pest-Buda mégis részletesebb bemutatásra kerül. A nagy változások kiindulási helyéül szolgáló város látképé az általunk ismerthez képest nagyban módosul, és bár Pest-Buda is csak egy a konföderáció tizenegy fővárosa közül, a szerepe mégis hangsúlyosabb a többinél. Az egykori birodalom szívének, Bécsnek veszi át a helyét, pozitív és negatív vonatkozásokban egyaránt.

A magyar főváros utcáit, a költöket és az írókat vonzó, Sarló menti kávéházakat, a báltermeket és a klubokat átítatta a gög és üres fényűzés, ami korábban csak a császárvárost, Bécsset jellemezte. (17.)

A gázlámpás Pest-Buda mindazonáltal nem csak szellemiségére nézve alakul át, de az arculatát tekintve is. A Szabadság tér közepén álló monumentális emlékmű mellett – amely a neves hősök legjavát örökíti meg – nemcsak újabbnál újabb pályaudvarokkal, de légikikötővel is gazdagodik; a Pilvax kávézó – vagy más néven Forradalmi Csarnok – költők és hazafiak zarándokhelye, a szabadságharc dicső csatáit megörökítő freskókkal; a legjelentősebb változás azonban mégis maga a Sarló, ami fokozottan látványossá teszi a várost:

Kossuth mindig elámult e nagyszerű csatornán, amelynek két oldalán üzletek sorakoztak a magas bérházak aljában, és amelyet közel harminc méter magas híd szelt át. A mérnöki tervezés dicsérete, a magyar főváros nyakéke volt ez a majdnem öt kilométernyi folyócska, melyen bércsónakok fuvarozták a polgárokat a Margit-szigettől egészen a régi Fa térig. Kossuth még élénken emlékezett arra az időre, amikor tervek álltak készen a lecsapolásra. A Sarló a Duna egyik névtelen

mellékága volt, nem több holmi bűzös posványnál, gazdag élővilággal. Végül a vízi út terve győzedelmeskedett az irracionálisan drága és sok munkával járó szárazföldi körúttal szemben. Az idelátogató könnyen érezhette úgy magát, mintha Velencében lenne, leszámítva az éneklő gondolásokat. Helyettük gőz- és benzinmeghajtású csónakok, kétevezős ladikok szelték a vizet, illetve alacsony merülésű gőzhajók biztosították a tömegközlekedést. Kétségtelenül modernebb látványt nyújtott, mint Velence. (21–22.)

Akad azonban néhány probléma is, egyfelől a műfaji meghatározás, másfelől a regény poétikája körül. A kötet paratextusai közt találjuk az ifjúsági kalandregény meghatározást, melynek első fele abszolút érvénytelen – siheder szereplőkkel egyáltalán nem találkozunk, a történet több szakasza pedig kimondottan véresre sikerült, igaz, a légyottok leírása megáll az ingkigombolásnál –, a kaland-rész azonban már túlon túl is jelen van. Többen talán „pörgősnek” és „filmszerűnek” mondanák a sztorit, de az kétségkívül túlpörög, és nem bírja magát utolérni. Az első negyven-ötven oldalban elvégzett, alig-alig megbotló viláépítés később egyenesen belefut a karakterek rohanásába, kiknek motivációja sokszor érthetetlen. Amikor például Kossuth Csabától – akinek a baráti és ismeretségi köre nem mellesleg az állam teljes vezetésére kiterjed – elrabolják a levelet, a rendőrség a kisiklott és felgyújtott vonatot látva, ami körül ráadásul ott röpködnek Árnycsapatok, a pikk királyok, automatikusan a küldöncügynököt kezdi el üldözni, gyanúsítottként (!). A karakterek felületesen kidolgozottak; az ifjú Kossuthot James Bond-szerű bemutatkozásain túl mindössze a cigarettázás jellemzi – ezért is emeltük e szöveg elé idézetként a valamiért „y”-nal írt bagó-márkanévét. Egy láncdohányos szereplőnél kétségkívül többször ki kell térni a függőségre, de az egy rágyújtás per oldal rövid időn belül bosszantó, felületkitöltő funkciót nyer. Ugyanez a helyzet a főhős nevével, amit semmivel sem helyettesítenek a szerzők – noha az olyan banális lehetőségek, mint a „férfi”, a „tiszt”, a „huszártiszt” vagy a „hadnagy” adtak –, miből kifolyólag egy tizenöt mondatos bekezdésben tizenöt-ször is szerepel(het) a „Kossuth” név. A történetben megjelenő három nő karakterének különbsége lényegében a hajuk színében ragadható meg, amit a szöveg is alátámaszt. Hiszen mindhárman ugyanolyan vékonyak, ugyanolyan gyönyörűek, az összes céljukat elérik, és mind Kossuthéi akarnak lenni, ami persze meg is történik vagy történt már a regény cselekménye előtt. A „szőke” újságíró, és állítólag a Konföderáció legjobb cikkeket írja, amit a beemelt szövegek korántsem támasztanak alá, a „vörös” és a „fekete” pedig – az általuk képviselt oldal most lényegtelen – „ügynökök”, mely hivatás – s főként nőkre vonatkoztatva – zavaróan kilóg a korból, még akkor is, ha a rendőrséget Tisza István, a „hírszerzést” (!) pedig Tisza Kálmán vezetik. A főgonosz, Árnycsapat hasonlóan klisés szereplő, akinek az előéletéről, a vissza-visszatérő, kurzívval szedett szövegszakaszokból noha megtudhatunk ezt-azt, a karaktere mégis kimerül annyiban, hogy egy klasszikusan örült zseni, aki bármi áron el akarja pusztítani

a Konföderációt. De persze mit is várhatnánk a démoni Ferenc József császár démoni hadseregpáncsnokának, Windisch-Grätz hercegnek fokozottan démoni leszármazottjától?

Rendkívül érződik továbbá, hogy a szöveg két szerző műve. Az imént taglalt, filmszerű kliséesség, a szó- és névismétlések, a botladozó mondatok és motiváció, a fizika törvényeinek s az ok-okozatiságnak való ellentmondás mind ugyanazokon a szövegszakaszokon, a „pörgős” részekben fedezhetők fel, míg a korábban bemutatott világépítés, és az ott használt, jóval *irodalmibb* stílus kétségkívül a másik szerző keze munkáját dicsérik.

A steampunk jegyei, noha helyenként fellelhetőek, az egyes innovációk még sincsenek oly hangsúlyosan jelen, hogy punk-szerűen alakítsák át a világot; hogy a szöveg bátran a szubzsáner alá legyen rendezhető. Sőt, a gőzhajtású masinák mellett a fogaskerekes (clockpunk) és gázolaj meghajtású szerkezetek (dieselpunk) is jelen vannak, ami a nyomokban fellelhető steampunk-jelleg továbbtöredezését mutatja, annak al-alműfajaira. A gőzvilág felépítésére pedig még szövegszintű utalást is (lehetne) találni, hiszen az első pár oldalon a Héjavárba visszavonult Ferenc József azon kesereg, hogy Viktória királynő – akinek a nevével épp a gőzpunk (lehetséges) korát szokás beazonosítani – még mindig nem támogatja őt hadseregével, trónjának visszaszerzése ügyében. Álljon itt azonban néhány példa, hogy a '48-49-es, kurblis golyószóró után mégis mi-mindent fedeztek még fel a dunaiak. A Sarlón közlekedő, gőz- illetve dízelhajtású csónakok és hajók mellett egy „teáskanna hangján kotyogó”, gőzhajtású autóval is találkozhatunk (49.), Árný újabbnál újabb szerkezeteket fejleszt ki, mint amilyen az oldalkocsis gőzkerékpár vagy a gázálarc elődje (66–69.), a polgári demokrata Nemesházi Bence egy mechanikus térképen játssza le a vizionált háborúit (75.), a Buda-Ganz kiadja a kurblis golyószóró forgótáras, elsütő billentyűs utódját (88.), az egyik szerb bűnbanda olyan repülőgéppel rendelkezik, melynek üvegsisakjain keresztül a pilóták kommunikálni tudnak (194.), és ott van persze a regény névadója, a hadi szivarhajó is:

A hajó méretei megdöbbenőek. Alsó részén öt pár gépágyú kapott helyet, amik az oldalsó védelmet szolgálják. Nem igazán figyelhettem meg, de négy lövegtornyot számoltam a ballon tetején. A hadihajó bombázási kapacitása óriási lehet, csapatszállításra alkalmas, egy vadászszázaddal kiegészítve szinte megközelíthetetlen. / (Ismeretlen francia kém jelentése a hadi szivarhajóról, 1888.) [224.]

A kötet elsőrendűen az alternatív történelmi regények közé sorolandó, amit a szöveg világépítésért felelős részei mellett a fejezetek elején elhelyezett, az alternatív univerzumból származó idézetek is erősítenek. Jókai és Arany átiratok éppúgy felfedezhetők ezek között – a világ alakulásával együtt formálódva –, mint levelek, beszédrészletek és útinaplók töredékei is. A dolgozatunk elejére emelt szövegrészek is ezek közül valók, s amíg a Csokonay cigaretta reklámszlogenje

18 Scott WESTERFELD, *Leviatán*, ford. Kleinheincz Csilla, Ad Astra, Budapest, 2009.; Üő., *Behemót*, ford. Kleinheincz Csilla, Ad Astra, Budapest, 2010.; Üő., *Góliát*, ford. Kleinheincz Csilla, Ciceró, 2014.

19 Lásd.: <http://multkor.hu/cikk.php?id=5935> és http://nol.hu/kul-fold/20140122-_a_monarchia_meg-evtizedekig_letezhetett_volna_-1439553 (Hozzáférések: 2015. március 28.)

talán egy kicsit önironikus, addig Sir Spencer Heath sorainak megfogalmazása korhűen patetikusra sikeredett. Ezek között is van persze néhány botlás – a 93. oldalon olvasható, Ferenc József által Kossuth Lajosnak címzett üzenet például kétségkívül nem ultimátum –, mégis mind az erősebb szövegrészek közé tartoznak. Egy alternatív történelmi regény esetében persze érdemes lett volna jobban odafigyelni arra, hogy kiket is szerepeltetnek – például politikusokként – a szerzők. Noha a '48-49-es nagyok közül páran jelen vannak, a kisebb jelentőségűek – akik közben mégis főbb szerephez jutnak – éppúgy lehettek volna valós alakok... csak épp más élettörténettel. A műfaj fontos művelőinek példájára, úgynevezett „stabil divergáló pontokként” olyan eseményeket is be lehetett volna vonni, amelyek „odaát” és „ideát” is megtörténtek. Nem az olyasféle analógiákra gondolunk, mint amilyen a lengyel kormány léghajójának lezuhanása (204.), mert ez és a hozzá hasonló történések a mi közelmúltunk párhuzamai, hanem inkább olyanokra, mint amilyen az itt is, ott is 1879-ben megkötött központi szerződés volt. Stabil neuralgikus pontként használt események egész tárházával operál például Scott Westerfeld *Leviatán*-trilógiája,¹⁸ ami egyébként a kortárs alternatív történelem – steampunk – biopunk – teslapunk irodalom mintapéldája is egyben.

Ha pedig már szóba került a *Leviatán*: egy-két hasonlóság – a műfaji, alműfaji és al-alműfaji megegyezésen túl – mégis megfigyelhető közte és *A szivarhajó* között. Ilyen például Kossuth Csaba és Westerfeld egyik főhősének, Hohenberg Sándornak a párhuzama, akik noha egyaránt fiktív karakterek, mégis, a mi világunkban is éltek, meghatározó figurák leszármazottjaiként lesznek saját univerzumuk történetének formálói, s ez még akkor is igaz, ha tudatosítjuk, hogy Hohenberg Sándor azoknak a Habsburgoknak az utódja, akik a Pintérek kötetében az ellenség archetípusai. *A szivarhajó* 105-ik oldalán továbbá olvasható egy olyan bekezdés, mely szerint a főhős huszártiszt és korábbi kedvese, a „szőke” Reményik Teodóra, egy estélyről megszökve épp Hohenberg báróné öltözőszekrényében húzták meg magukat. Félre ne értse a kedves olvasó, ez a szövegszösszenet nyilvánvalóan a láthatatlannal vetekedő kapcsolódás csupán, mégis, a balsorsú Ferenc Ferdinánd – aki nem mellesleg éppúgy egy belső, etnikai határok mentén szerveződő szövetségi állammá, a Nagy-Ausztria-i Egyesült Államokká kívánta átalakítani az Osztrák-Magyar Monarchiát¹⁹ – és kedvese, Chotek Zsófia... s („ideát” meg nem született) fiuk, Sándor, egy olyan országban, mint a Duna-menti Köztársaság, talán boldogabb életre lelhetek volna. Ez azonban már egy túlonúl architekta történet.

A két fiatal szerző kötete minden fent felsorolt botlás ellenére mégis alapját képezheti egy sikeres író-duó pályafutásnak, hiszen ők is arra a mindnyájunk fantáziát megmozgató, végtelen ötlet-tárházat magában rejtő kérdésre keresik a választ, hogy „mi lett volna, ha...?”